

Krājuma digitalizācija

36

Valdis Mazulis

Latvijas Universitātes Akadēmiskajā bibliotēkā pieejama plašākā latviešu nacionālās kultūras mantojuma krātuve pasaulē – Jāņa Misiņa bibliotēka un unikāls rokrakstu un seniespiedumu krājums no 13. gadsimta līdz mūsdienām – grāmatas, periodiskie izdevumi, seniespiedumi, rokraksti, fotogrāfijas, zīmējumi, kartes, afišas un notis. Daļa materiālu saglabājušies tikai vienā eksemplārā, un to daudzkārtēja izmantošana, pārvietošana no krātuvēm un izsniegšana lasītāvās rada mehāniskus bojājumus un apdraud unikālo oriģinālu drošību.

Lai nodrošinātu materiālu saglabāšanu un pieejamību, 1994. gadā ar

Latvijas Zinātnes padomes atbalstu Akadēmiskā bibliotēka sāka īstenot projektu par oriģinālu aizstāšanu ar elektroniskajām kopijām un to pieejamību interesentiem. Tika izstrādāti materiālu atlasēs principi digitalizācijai, noteiktas prasības arhīvatnēm un lietotājdātņēm (izšķirtspēja, krāsu dziļums, formāts). 1996. gadā tika sākta krājuma digitalizācija.

1997. gadā Akadēmiskā bibliotēka īstenoja "Sorosa fonda – Latvija" un *Open Society Institute* atbalstīto projektu, izveidojot novadpētnieka Johana Kristofa Broces (1742–1823) nozīmīgākās un pieprasītākās kolekcijas *Monumente... 10 sējumu* (3130 lappušu) digitālo arhīvu un restaurējot bojātos sējumus. Augstas izšķirtspējas arhīvatnes (600 dpi, krāsu dziļums 24 bit) nodrošina iespēju analizēt J. K. Broces fiksētos objektus daudzkārtējā palielinājumā, kā arī sniedz iespēju tipogrāfiski reproducēt oriģinālam ekvivalentas kopijas. Lai nodrošinātu J. K. Broces kolekcijas pieejamību tīmeklī, 1999. gadā tika izveidota tiešsaistes datubāze¹.

“

No LU Akadēmiskās bibliotēkas krājuma jau digitalizēts 700 000 lappušu. 2018. gadā plānojam sagatavot digitalizācijai vēl 500 000 laikrakstu lappušu

Latvijas Nacionālās digitālās bibliotēkas periodisko izdevumu portāls

projektos ar dažādiem sadarbības partneriem Latvijā un ārvalstīs: "Ata Kronvalda rakstu digitalizācija un datorvārdnīca", sadarbības partneris Ventspils Augstskola un Ata Kronvalda fonds (2012); "Latvijā izdoto grāmatu romu valodā digitalizācija", sadarbības partneris Romu kultūras centrs (2012); "Latvijā izdoto periodisko izdevumu poļu valodā digitalizācija", sadarbības partneris Polijas Nacionālā bibliotēka (2014–2016); "Literatūrvēsturnieka un valodnieka Kārļa Draviņa publikāciju un npublicēto darbu digitalizācija", sadarbības partneris Dainis Draviņš, Zviedrija (2015); "Trimdas dzejnieku Astrīdes Ivaskas un Ivara Ivaska arhīva digitalizācija", Valsts kultūrkapitāla fonda atbalsts (2015–2017).

LU Akadēmiskās bibliotēkas darbinieku publikācijas – rakstus, grāmatas, konferenču un semināru materiālus, kā arī publikācijas par Akadēmisko bibliotēku un tās fondiem, rokrakstus un grāmatas interesenti – var aplūkot LU E-resursu repozitorijā.⁵

LU Akadēmiskās bibliotēkas krājuma digitalizācijas darba virzieni:

- > bibliotēkas krājuma materiālu atlase digitalizācijai,
- > bibliotēkas krājuma materiālu digitālā arhīva – arhīvdatņu un lietojumdatņu – veidošana un uzturēšana,
- > bibliotēkas krājuma digitālā arhīva pieejamības nodrošināšana lietotājiem,
- > piedalīšanās Latvijas Nacionālās digitālās bibliotēkas veidošanā un attīstībā.

Atlases principi digitalizācijai LU Akadēmiskajā bibliotēkā:

- > lietotāju pieprasījums,
- > objekta vērtība, unikalitāte, eksemplāru skaits,
- > objekta nozīmība Latvijas un Baltijas kultūrvēsturei,
- > objekta fiziskais stāvoklis, saglabātība.

LU Akadēmiskajā bibliotēkā krājuma digitalizācijai izveidotas trīs darba vietas ar atbilstošu tehnisko nodrošinājumu Misiņa bibliotēkā, kā arī tiek izmantoti digitalizācijas ārpalpojumi.

¹ Pieejams: <http://www.acadlib.lu.lv/broce/>

² Pieejams: <http://www.acadlib.lu.lv/site/koprojekts.htm>

³ Pieejams: <http://www.lnb.lv/lv/digitala-biblioteka>

⁴ Pieejams: <http://www.periodika.lv>

⁵ Pieejams: <https://dSPACE.lu.lv/dSPACE>

(AKKA-LAA), konsultējoties un pērkot licences aģentūras pārstāvēto autoru darbu pieejamībai tiešsaistē.

Akadēmiskā bibliotēka kopā ar Eiropas muzejiem, arhīviem un bibliotēkām piedalījies *Deutsche Forschungsgemeinschaft* atbalstītajos starptautiskajos digitalizācijas projektos – sadarbībā ar Manheimas Universitāti projektā *Gesamtverzeichnis der Lenz – Handschriften* par vācu dzejnieka Jakoba Mihaela Reinholda Lenca (1751–1792) unikālās rokrakstu kolekcijas digitalizāciju un kopā ar Marburgas Universitāti projektā par vācu viduslaiku literatūras digitālā arhīva *Marburger Repertorien* izveidi.

Lai nodrošinātu Latvijas kultūrvēsturei nozīmīgu materiālu ilglaicīgu pieejamību un saglabāšanu, 2006. gadā Akadēmiskā bibliotēka iesaistījās valsts mēroga ilgtermiņa projektā Latvijas Nacionālajā digitālajā bibliotēkā³ un sadarbībā ar Latvijas Nacionālo bibliotēku sagatavo pieprasītus periodiskos izdevumus un grāmatas digitalizācijai. No LU Akadēmiskās bibliotēkas krājuma jau digitalizēts 700 000 lappušu, kas kopā ar Latvijas Nacionālās bibliotēkas datnēm pieejamas periodikas portālā⁴. Sāktais darbs turpinās, 2018. gadā plānotam sagatavot digitalizācijai vēl 500 000 laikrakstu lappušu. Digitālo resursu veidošana tiek veikta atbilstoši Latvijas Nacionālās digitālās bibliotēkas standartiem, piesaistot restaurācijas speciālistus laikrakstu sagatavošanā digitalizācijai.

LU Akadēmiskā bibliotēka turpina lietotāju pieprasītu rokrakstu, iespieddarbu un attēlu digitalizāciju un aktīvi piedalās kopīgos digitalizācijas

Lietotāju interese un nepilnīgā informācija katalogos un kartotēkās bija Akadēmiskās bibliotēkas projekta "Baltijas vietu attēlu digitālais arhīvs" galvenā motivācija (Latvijas Kultūras fonda atbalsts 2000. gadā). Tika veikta krājuma izpēte, atlasīti un ieskenēti Latvijas, Igaunijas un Lietuvas pilsētu un apdzīvotu vietu attēli. Digitālais arhīvs pieejams Akadēmiskajā bibliotēkā un katru gadu tiek papildināts.

2003. gadā ar Valsts kultūrkapitāla fonda finansējumu mērķprogrammā "Bibliotēku, arhīvu un muzeju sadarbības projektu digitālā vidē atbalsts", izmantojot Cīrihes Tehniskās augstskolas attēlu datubāzes *E-Pics* projekta pieredzi, tika sākts Akadēmiskās bibliotēkas un Rakstniecības, teātra un mūzikas muzeja kopprojekts – tiešsaistes "Personu un vietu attēlu datubāze"². Datubāzē pieejami 5000 Latvijas kultūrvēsturei nozīmīgi attēli – zinātnieku, politiķu, kultūras, izglītības un saimniecisko darbinieku, kā arī pilsētu un apdzīvotu vietu fotogrāfijas un zīmējumi. Datubāze veidota sadarbībā ar Autortiesību un komunikācijas konsultāciju aģentūru